

2

TEXT ALFONS PETIT

L'ex-libris era un objecte d'art com ho podia ser qualsevol altre, de qualsevol disciplina de les Belles Arts. En l'ex-libris s'hi posava tot el coneixement i la dedicació que es posava en qualsevol altra obra, ja fos una pintura, una escultura, un gravat, una joia...». Aquesta és una de les principals conclusions a què ha arribat Jordi Falgàs, historiador de l'art i director de la Fundació Rafael Masó, mentre treballava en la preparació de l'exposició *Art en el llibre: ex-libris del Modernisme i el Noucentisme*, que fins el 2 d'abril es pot visitar a la sala d'exposicions de la Casa Masó, al carrer Ballesteries de Girona. La mostra reuneix més de tres-cents ex-libris creats pels millors artistes d'aquells dos períodes, procedents de diferents col·leccions públiques i privades de Catalunya i del mateix fons de l'arquitecte Rafael Masó i la seva família, i segons els seus responsables, «ens acostava al món de l'ex-libris i l'exlibrisme i ens transporta a una època no massa llunyana quan l'amor pels llibres i per la lectura va donar peu a la creació d'aquestes petites grans obres d'art que van acabar convertint-se en preuades peces de col·leccionisme».

Falgàs explica, sobre la gènesi de la mostra, que «totes les exposicions que organitzem tenen a veure o bé amb l'obra de Rafael Masó o bé amb altres temes relacionats de la seva època. Sempre partim de coses que ens semblen interessants de la pròpia col·lecció, perquè així hi ha un lligam clar amb la història de la casa i de la família Masó, i en concret amb Rafael Masó». Segons Falgàs, a més, «les ex-

Obres d'art per als llibres

Una exposició a la Casa Masó de Girona reuneix més de tres-cents ex-libris creats durant el Noucentisme i el Modernisme i procedents de col·leccions privades i públiques de Catalunya

■

7

■

Patrimoni Literari de la UdG, ho farà sobre «Les «marques de biblioteca» de la *Revista de Girona*».

«Un ex-libris és molt més que la marca de propietat que es posa en un llibre, és una interpretació simbòlica de l'amor pels llibres i la lectura a partir de les enormes possibilitats expressives que ofereixen les tècniques del gravat. La singular combinació d'imatges i paraules en els ex-libris els converteix en precioses obres que des de fa dècades han despertat l'interès i la passió de grans artistes i de molts col·leccionistes». Aquesta consideració de l'ex-libris com a objecte d'art al mateix nivell que qualsevol altre de qualsevol altra disciplina artística és una de les coses que més han sorprès Jordi Falgàs mentre treballava en la preparació de la mostra. I en canvi, afegeix, «a diferència d'aquestes altres disciplines de les Belles Arts, que continuen molt vives, l'ex-libris passa actualment per un moment molt delicat».

En l'època que abarca l'exposició, «Catalunya era un gran focus mundial en la producció i el col·leccionisme d'ex-libris», i alguns dels artistes més destacats del moment s'hi dedicaven. «Els ex-libris són testimonis molt explícits de com era la cultura fa cent anys a Catalunya, perquè hi ha tots els temes que interessaven: els simbòlics, els mitològics, els polítics, els culturals... Com en qualsevol altra manifestació artística».

Amb l'interès afegit que «com que acostumava a tractar-se d'obres d'encàrrec, els ex-libris resumien la personalitat d'aquell per a qui es feien, els seus interessos, les seves inquietuds, eren com una mena de mirall de la personalitat d'aquestes persones. I com que en la majoria dels casos es tractava de polítics, industrials, intel·lectuals... que eren la mena de persones que es podien permetre tenir grans biblioteques, amb ex-libris inclosos, la suma dels ex-libris ens permet tenir una visió molt aproximada dels interessos i les inquietuds de la societat catalana del moment, com si la posseïssim davant d'aquest mirall».

A l'exposició de la Casa Masó hi ha obres d'una quarantena d'artistes, la majoria catalans, entre els quals n'hi ha diversos de gironins: Jacint Codina i Massot (Girona, 1855-Bordils, 1933), Rossend Aubert i Cros (Olot, 1879-1915); Rafael Masó i Valentí (Girona, 1880-1935); Narcís Masó i Valentí (Girona, 1890-1953); Joan B. Coromina i Figueras (La Bisbal d'Empordà, 1890-1919); Joan Jutglar i Serra (Sant Joan les Fonts, 1871-Barcelona, 1952); i Fidel Aguilar i Marcó (Girona, 1894-1917).

ELS PETITS DETALLS

Jordi Falgàs remarca un altre tret que li sembla interessant de la revisió d'aquests ex-libris modernistes i noucentistes en ple segle XXI: «Ens permet imaginar com era l'aproximació a les obres d'art, en aquest cas en forma d'ex-libris, ara fa cent anys. Era una contemplació més reposada, una visió molt diferent de la que tenim en una societat actual tan estressada i amb pressa». El comissari de la mostra afegeix que «dissenyar els ex-libris, posar-los en un llibre i contemplar-nos ens permet imaginar que es donava tot un altre sentit al gaudi d'aquests petits detalls. I és per això que l'exposició vol reivindicar precisament aquest valor de les coses creades a mà, de les petites obres d'art, de la contemplació calmada dels petits detalls...».

Entre les activitats programades en paral·lel a l'exposició n'hi havia d'expressament pensades per a la mainada, en un temps en què des de diversos sectors s'alerta de manera insistent del descens dels índexs de lectura, i fins i tot del risc que corre la supervivència del llibre com a objecte físic, progressivament substituït per ginyes electrònics: «Hem quedat sorpresos perquè totes les activitats que hem programat han funcionat molt bé», assegura Jordi Falgàs aquest divendres. I precisava que «aquesta mateixa setmana hem tingut visites escolars a l'exposició que els professors havien preparat prèviament, motivant la mainada perquè hi trobessin coses que els poguessin interessar, i el cert és que han anat molt bé. Com també han anat bé els tallers que hem organitzat, i les xerrades...». Tot plegat, afirma Jordi Falgàs, «et fa sentir optimista, et demostra que si els menuts coneixen aquestes coses els poden interessar. És el nostre granet de sorra...».

La programació de conferències i altres activitats per a adults va en la mateixa línia: «L'objectiu és reivindicar aquestes coses més pausades de fa un centenar d'anys, gaudir d'aquest llegat que ens ha arribat directament dels nostres avantpassats».

9

FOTOS:

1. Ex-libris de Llorenç Brunet per a Jordi Monsalvatje (1905). BIBLIOTECA MARIÀ VAYREDA, OLOT

2. Ex-libris de Joaquim Figuerola per a Ramon Miquel i Planas (1920) COL·LECCIÓ MARIÀ CASAS, TARRAGONA

3. Ex-libris de Joaquim Figuerola per a ell mateix (1907-1920). COL·LECCIÓ MARIÀ CASAS, TARRAGONA

4. Ex-libris de Joaquim Renart per a Josep Monsalvatje (1904). BIBLIOTECA MARIÀ VAYREDA, OLOT

5. Ex-libris de Joaquim Renart per a Carles Rahola (1926). COL·LECCIÓ FAMILIA JOAQUIM PLA DALMAU, GIRONA

6. Una vista general de l'exposició a la Casa Masó de Girona.

7. Ex-libris d'Alexandre de Riquer per a José M. De Careaga Monsalvatje (1913). BIBLIOTECA MARIÀ VAYREDA, OLOT

7. Ex-libris de Rafael Masó per a Josep Carner (1903) ARXIU HISTÒRIC DEL COL·LEGI D'ARQUITECTES DE CATALUNYA.

DEMARCATIÓ DE GIRONA

9. Alguns dels ex-libris de l'artista gironí Fidel Aguilar que es poden contemplar en la mostra.

posicions es converteixen en un motiu per fer recerca i conèixer millor gran quantitat d'objectes, obres i documents que hi ha en el Fons Masó. Nosaltres no som especialistes en moltes d'aquests objectes, obres i documents, i organitzar les exposicions ens dona peu a convidar experts en la matèria de què es tracti que ens poden ajudar a fer la tria, a buscar nous materials relacionats, a posar-los en context... A fer tot una recerca, vaja, la qual cosa ens permet incrementar els nostres coneixements».

En el cas concret dels ex-libris, comenta el director de la Fundació, «sabem que en el Fons Masó hi havia una col·lecció d'una trentena d'ex-libris modernistes i noucentistes i sabem que n'hi havia de catalans i d'estrangers, però no havien anat més enllà. I això que, de fet, ja feia temps que els Amics de la Unesco de Girona ens insistien que havíem de muntar alguna cosa sobre aquesta temàtica, perquè ells precisament treballen, entre d'altres àmbits, en la difusió de l'exlibrisme». Els ex-libris del Fons Masó «formaven part en realitat de la col·lecció d'un germà de Rafael Masó, el farmacèutic Joan Masó, un destacat intel·lectual, que n'havia intercanviat amb altres col·leccionistes». També hi havia constància de dos ex-libris obra de Rafael Masó, per a Josep Carner i Joan Alsina Melis, que es conserven a l'Arxiu Històric de la Demarcació de Girona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. I encara «vam trobar un altre ex-libris quan vam adquirir la col·lecció de Joan Baptista Coromina, l'artista bisbalenc que havia estat un estret col·laborador de Rafael Masó; es tractava d'un dibuix original que corresponia a un ex-libris, però no sabem per a qui el feia, ni està acabat».

L'AJUDA D'UN EXPERT

Amb tot aquest material i la voluntat de treballar-hi per aprofundir-ne el coneixement i organitzar una exposició, «vam fer el que acostumem a fer en aquests casos, buscar un expert en la matèria perquè ens assessori». L'eligit va ser Marià Casas, «un

gran col·leccionista d'ex-libris i president de l'Associació Catalana d'Exlibristes, que de seguida es va mostrar disposat a col·laborar amb nosaltres, va posar la seva col·lecció a la nostra disposició i ens va donar pistes sobre on podíem continuar la recerca de més material. Va ser per exemple a través de Marià Casas que es va arribar a la Reial Acadèmia de Bones Lletres, que també té una excel·lent col·lecció d'ex-libris».

La mostra, comissariada pel mateix Jordi Falgàs, va obrir les portes el passat 28 d'octubre a la sala d'exposicions de la Casa Masó, és d'entrada gratuïta (de deu del matí a sis de la tarda), i en paral·lel s'hi van programar tallers i conferències, dues de les quals encara s'han de fer: el dimarts 9 de febrer, a les set de la tarda i a la mateixa Casa Masó, l'exlibrista Miquel Bohigas parlarà d'«Ex-libris, una qüestió personal», i el 15 de març, a la mateixa hora i al mateix lloc, la Dra. Mariàngela Vilallonga, directora de la càtedra UNESCO de